

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 1. marca.

1886.

Jovan Subotić.

Kakor je slavní Jurij Daničič na jezikoslovnem polji neumorno delal za združenje Srbov in Hrvatov dokazujoč, da sta oba po jeziku in književnosti jeden narod; takisto je pokojni Jovan Subotić neutrudno delal na leposlovnem in političnem polji za združenje jednorodnih bratov. Kar je bilo nekđaj po naravi krvi in jeziku jedno; kar so nekđaj siloma razdružili kruti sovragi Jugoslovánov, zadavši jim pogubnih in smrtonosnih ran; to se trudijo v novjšem času zopet spojiti prosvetljenejši udje jugoslovanskega plemena srbskohrvaškega. Veleum, ki je iskal ves čas svojega dolgotrajnega življenja čvrstih vezí, s katerimi naj bi spojil in učvrstil vse ude srbskohrvaškega naroda; mož, kateri je z jednako gorečnostjo ljubil Novi Sad in Zagreb: dve središči književnega gibanja srbskohrvaškega; mož, ki je britko obžaloval razcepljenost, a uneto naznanjal med Srbi in Hrvati solidarnost: ta mož je bil dr. Jovan Subotić, ki je dne 28. januarja

Jovan Subotić.

izdahníl v Zemunu svojo blago dušo in za katerim žalujejo jednako gorko Srbi in Hrvati. Za razvijanje jugoslovanskih razmer je tolažilno, da prodirajo v znanstvene, leposlovne in politične kroge take ideje, katere spajajo ločene in razdeljene svetove in katere združujejo brate po krvi in jeziku; tolažilno je, da spoznajejo Jugoslovani, da jih v književnih idejalah, v obče v književnem gibanji

ne smejo ločiti, deliti in cepiti v različne skupine politične meje. Z veliko zaupnostjo smemo poleg svojih bratov tudi mi Slovenci gledati v svojo bodočnost, ker so se tudi pri nas izustile besede, ki bi nas mogle še bolj približati Hrvatom in Srbom, namreč: „da smo s tema dvema plemenoma en slovenski narod, prav kakor so Veliki in Mali Rusi en slovenski narod.“ Dejanjski nas ločijo pisni jeziki, to se ne daje in tudi ni potreba tajiti, in vender lahko verujemo prejšnjo trditev učenega pisatelja in urednika v Gorici izhajajočega lista.

Jovan Subotić je tudi mogel po svojih zmožnostih in službah mnogo storiti za idejo združenja. Kaj pomagajo človeštvu največje misli v srci kakega revnega posamičnika, svetu neznanega človeka, katerega ne mara nihče slišati; še veljavniki prodirajo počasi v razne stanove s svojimi preobratnimi idejami. Jovan Subotić, izmed najboljših in najplodovitejših književnikov in pesnikov srbskohrvaških, je pač bil mož, čegar glas je rad čul narod z obe strani Save. Deloval je mnogo na političnem polju; bil je namreč zastopnik na hrvaškem in ogrskem zboru, ud hrvaškega kraljevskega odbora, predsednik srbskega saborskega kluba, pravi ud jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti in vrhu drugih časti in služeb še imeniten odvetnik v Zemunu.

Jovan Subotić se je porodil dne 11. februarja 1819¹⁾ v Dobrinčih v Sremu. Oče mu je bil pravoslavni duhovnik. Gimnazij je dovršil v Karlovcih, filozofijo se je učil v Segedinu, a pravo v Pešti, kjer je 1836 postal doktor filozofije, a 1840 doktor prava. L. 1841. je dobil odvetniško diplomu, a l. 1848. ga je pozvala pravoslovna fakultata peštanska, katere je bil ud, da zastopa v zimskem tečaju profesorja rimskega prava, kateremu pozivu se je odzval.

Že zgodaj se je posvetil književnosti. L. 1834. so izšle v „Srpskem letopisu“ prve tri njegove pesmi: Blaženi život, Život poljski in Rastanak. Ko je bila v Pešti osnovana Matica srpska, bil je Subotić njen najmarljivejši podpornik. Matica srpska je izdala 1837 zbirko njegovih pesmi z naslovom „Lira“, 1843 je izdal sam zbirko novejših pesmi v knjigi: „Bosilje“, in istega leta je tudi napisal „Nauku o srpskom stihotvorenju“. Matice srpske „Letopis“ je urejal od 1842 do 1847. L. 1845. je dobil za svojo epsko pesem (razširjeno in popravljeno l. 1860.) „Kralj Dečanski“ od Matice srpske razpisano nagrado in skoro nato tudi za veliko delo: „Srpska gramatika“, katero pa je dohitela prav čudna usoda, ker je še danes — v rokopisu. Od l. 1850.—1853. mu je bilo poverjeno uredništvo „Letopisa“, in tako je pod njegovim uredništvom prišlo na svetlo 32 zvezkov z doneski največ iz njegovega peresa.

V burnih letih 1848—1849 se je jel udeleževati političnega gibanja. Bil je predsednik srbskemu narodnemu zboru v Pešti; 1861. l. je bil izvoljen za sremškega podžupana, a l. 1862., ko je bil v Zagrebu ustrojen stol sedmorice, postal je član najvišjega tega sodišča. Prišedši v Zagreb, delal je J. Subotić neumorno in goreče za zlogo med Srbi in Hrvati, zlasti na hrvaškem saboru je v ta uzvišeni namen posvetil in zastavil ves svoj upliv. Poslanec na hrvaškem saboru je bil od 1865; 1884. leta pa, ko je bil ustrojen srbski klub v Zagrebu, bil je predsednik temu klubu.

Jovan Subotić je bil na praškem slovanskem kongresu tajnik srbskemu oddeľku. 1867. leta je šel na etnološko razstavo v Moskvo, katera pot ga je drago stala:

¹⁾ Nekateri viri navajajo leto 1817., tako da se je meni težko odločiti za pravo letnico.

bil je zarad tega odpuščen od državne službe. Ni mu torej ostalo nič drugega, nego da se je preselil v Novi Sad, kjer je jel znova razvijati svoje politično in književno delovanje. Bil je izbran 1868 za predsednika „Matice srpske“; bil je načelnik društvu za srpsko narodno gledališče, in kupivši si tiskarno pokojnega vladike Platona, zasnoval je 1870 politični list „Narod“, s katerim je namerjal ustvariti zmernejšo stranko od Mileticeve in izpodriniti „Zastavo“. Ali na konci treh let je zmagala v tekmovanji radikalnejša Mileticeva „Zastava“.

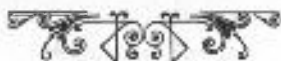
Kratko bi še rad omenil, da je spisal celo vrsto narodnih dram iz jugoslovanske zgodovine: Hercega Vladislava, Nemanju, Miloša Obilića, Bodina, Kraljicu Jakintu, San na javi, Zvonimira. O Zvonimiru naj povem vsaj to, da je ta komad poleg vseh svojih pogreškov jako ugajal občinstvu; videl si ga lahko po vseh hrvaških mestih. Zagrebške gospe so se toli oduševile zanj, da so o neki priliki podarile Subotiću krasen venec z napisom: „Hrvatice — Srbinu“. Od njegovih povesti mi je omeniti: Kraljevski sestanek u Višegradu, Krstonosci, Dva brata; na kraji svojega življenja je dovršil veliko socijalno pripovedko: „Kaludjer“. Zadnji čas je tudi jel spisavati „Spomine“ iz starejše srbskohrvaške književnosti. Koliko jih je spisal, tega še ne vemo.

L. 1857. je jel zbirati in izdavat svoja dela, od katerih je izšlo do zdaj:

- I. Knjiga: „Pjesme lirske“, 1857.
- II. Pjesme epske, med njimi: Ivanjska noć, Sablja momče — cviet djevojčice, Jurišić Nikola, Akmečetska zvezda, Ciganka; 1859.
- III. Kralj Dečanski; 1860.
- IV. Herceg Vladislav, tragedija, in Nemanja, drama; 1862.
- V. Zvonimir, drama, in Prehvala, tragedija; 1868.
- VI. Miloš Obilić, tragedija, in Bodin, drama; 1869.
- VII. Kraljica Jakinta, tragedija, San na javi, Krst i kruna, Domovina u saboru, Prolog u slikama, Apoteoza Jelačića, prolozi i epiloz.
- VIII. Knjiga ni še prišla na svetlo: v njej bodo natisnene daljše in 50 manjših pesmi
- IX. Povesti: Crni Mijajlo, Hudožnica, Kraljevski sestanek v Višegradu in Krstonosci.

Vsa ta dela so trud petdesetletne književne delavnosti. Polnih petdeset let je delal Jovan Subotić na književnem polju, delal je tudi na žalostnem političnem polju za največje idejale jugoslovanske: za zlogo med Srbi in Hrvati. Subotića imajo Hrvati in Srbi za svojega; da je to res, pokazalo se je sijajno 1884. leta, ko je Matica srpska v Novem Sadu slavila petdesetletnico književnega delovanja Subotićevega. Daj mili Bog, da bi se materi Jugoslaviji rodilo še mnogo takih plemenitih in idejalnih mož, ki sejajo seme blagodejne zloge in medsebojne ljubezni med jednorodnimi brati — Srbi in Hrvati; oni so nam čast in poroštvo boljše bodočnosti.

Anton Trstenjak.

Angelj smrti.

Ko duh oprášča se telésa,
Ko sklépaš v véčen sèn oči,
Tedaj odprejo se nebésa
In k tèbi angelj prihití.

Otóžen angelj, angelj smrti
Poljúbi v líce te блédó;
Na njéga rôki razprostrti
Počíva gláva ti mehkó.

In pred okó ti v téku burnem
Hité podóbe prošlih lét:
Vrté v vrtínci hudoúrnem
Željé se, náde, sad in cvét.

V usmév se rájsk obráz zazíbne,
Zazíbne v sèn se ti okó, —
Podóba za podóbo vzgíbne,
In srce je — mirnó, mirnó! . . .

Ljubézni, déva, te ne prósim,
Po rôki tvóji ne hlepím,
Le éno željo v srci nósím,
Željó le éno jaz gojím:

Kedár se iz življenja lóčím,
K ležíšču môjemu prispěj,
Poslédnjikrat s poljúbom vróčím
Ledéno líce mi ogrèj;

Naslónjen naj na tvójo roko
Proživem prošli život svoj! —
Ah, dèkle krásno, žarnoóko,
Ti bódi smrtni angelj moj! . . .

Fr. Gestrin.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Proti noči se je pričelo po mestu še bolj živo življenje. Cesar je stanoval v škofiji, in sicer v prvem nadstropji proti jugu sem, kjer so sedaj knezoškofijske pisarne. Neprestano so oblegali ljudje škofijski dvor, samo da bi ugledali morda vladarjev obraz pri oknu.

Okoli sedme ure je pripeljal Aricaga svoj polk na trg pred škofijo ter ga razstavil ondi v dolgi vrsti. Tudi mestni stotnik Ljudevit Schönleben je razpostavil po istem tlaku svoje meščančke ter jim ukazal, da so nabili neokorne svoje muškete. Ko se je cesar usedel k večerji, zapokalo je na trgu, izstrelile so se muškete, kakor tudi karabinarji Aricagovih jezdecev. Vse to pokanje je bilo gledalcem silno po godu, dasi se je streljalo v slabem redu.

X.

Pod Turjaškim gradom po hribu navzdol se je razprostiral tiste čase košat in star gozd, ki je segal od ozidja grajskega do potoka spodaj v dolu. Tik tega potoka so bili postavili Kljukec in tovarši svoje šoto-rišče, da bi od tod prežali na Jurija Ljudevita, če bi hotel v temni noči na grad k ukradeni ljubici. Prvo noč so čakali brezuspešno, ker je moral Jurij Ljudevit na povelje gospodov ostati doma v mestu.

Viteza Solnce je že hotel zapustiti pogum, in naš Kljukec se je pričel tresti za obečane mu cekine! Takoj, ko je mladi dan izza gorovja pokazal rožno svoje lice ter poslal prve žarke v globoko Želimeljsko dolino, zasedel je stari grešnik konja koščenjaka ter ga podil po slabi poti ob šumečem potoku proti ljubljanskemu mahu in proti belemu mestu.

Prijatelji njegovi pa so namestu slabega prenočišča zanetili ogenj ter se pripravili za daljši obstanek v tem samotnem logu. Bili so to sami rokovnjaški obrazi, ka-

o mraku se je razsvetilo mesto. Vsaka hiša se je kopala v bleščeči luči in grad ljubljanski isto tako. Bila je to tako izborna razsvetljava, da trdi letopisec o nji, da je ž njo Ljubljana prekosila vsa druga mesta, katera je tedaj obiskal cesar Leopoldus.

Pozno v noč se je trla po ulicah mestnih pehota za pehoto, občudovala posamična posebno krasno razsvetljena poslopja ter hvalila različne napise in transparente, s katerimi so lojalni Ljubljancani že tiste dni slavili svojega cesarja.

Tako je bil sprejet Leopoldus leta 1660. v belem našem mestu.

terim se je poznalo na prvi pogled, da so preživeli svoje dneve po gozdovih in da so morali že prenesti brezbrojno nezgod slabega in hudega vremena. Surovost in brezbožnost sta se skladno združevali na teh obrazih; vedenje in govorica pa sta pričevali, da so to junaki, ki žive o tujem blagu in ki v trenutku nevarnosti ne pazijo na to, ima li človeško življenje kaj vrednosti ali ne. Za pasom so nosili dolge nože; ta ali oni je imel tudi orjaški in neokreten samokres pri sebi; a z večine so bili le bolj slabo oboroženi, ker niso živeli o svojem orožji, nego v prvi vrsti o dolгих svojih prstih.

Pod visoko smreko so bili zakurili; poleg ognja ležeč so si greli otrple ude ter bili prav slabe volje.

„Cela stvar mi ni všeč,“ izpregovoril je dolg črnkast človek; „tu bomo spali in lakot trpeli. V Ljubljani pa je vse polno samo rumene pšenice, ali mi držimo križem roke, a ne da bi želi. Hudič ve, kaj hoče ta Klju-

kec, in čemu smo se pripodili tu sem z zeleno ono sirotko?

Tu je temno pogledal proti vitezu Solncu, ki je zamišljen slonel ob bukovem deblu.

„Kaj boš ti stokal, Tinač, oglašil se je droben možiček; kaj boš ti stokal, ti si bil vsaj včeraj v mestu, mi pa smo dremali za Golovcem v zeleni šumi, in druge tovaršije nismo imeli, kot ta suha kljuseta, ki razgečejo tu okrog po grmovji! To so nas roke srbele! Po cesti so neprestano dohajali ti tepci, ti kmetje in denar so nosili s seboj. Vsak hoče videti cesarja, vsak hoče v mesto! Kakor zabodeni voli bodo odpirali usta od samega strmenja, in če bi jaz ali ti Tinač zagazil med nje, prerešetal bi jim žepe, in marsikak srebrnjak bi prišel v poštene tvoje roke! Ali ni res tako?“

„Prav govoriš, Nacón, odgovoril je Tinač, prav govoriš. Celo leto sem se veselil na cesarja, in zdaj, ko je prišel, moram pa tu pod Turjakom ležati, prav kakor bi nalašč ne hotel po denarji poseči, ki se mi sam ponuja!“

„In ta blede vitez tu pa tam, dostavil je tretji, ki se je od drugih s tem odlikoval, da ni imel skoraj nič nosa; ta blede vitez se mi tudi ne vidi, da bi mu ostajalo denarja. Bog ve, kako je nasleparil našega starca; potem ko bomo končali delo, bode pa stal pred nami s prazno pestjo, in če ga bom še tako pretepavali, ne bomo cvenka stolkli iz njega!“

„Vse je mogoče, izpregovoril je Nacón. Taki gosposki ljudje so v to ustvarjeni, da jim kaj ukrademo, ne pa v to, da bi se bratili z njimi! Ali ni res tako, Tinač?“

„Res je, res! Ali sedaj smo si že nalili lonec, in čakati nam je, da vidimo, kaj bo zavrelo v njem. Hudiča in lačen sem tudi! A danes ne bode naših babnic?“

„Miholec jim je šel naproti. V logi pri Pijavi gorici bodo čakale nanj. Sama Marija, mati božja ve, kdaj pridejo! Morda se bode dalo med tem kaj pozobati tam gori okrog gradu! Gotovo se pase kje grajska drobnica in vi dobro veste, kako jo speljem s soljo in kruhom v stran, da se kaj zmane. Udariva jo kvišku, breznosnik, morda imava srečo, da nama ostane tolsto jagnje pod prsti ali kaj drugega takega, kar je zdravo za naše prazne želodce.“

„Celo noč nisem spal, zatogotil se je breznosnik, in zdaj naj ti lazim po rosnem hribu okrog! Nočem!“

„Dobro leto je pri nas, in že bi bil rad gospod! zatulil je Tinač. Tu imaš, da se predramiš!“

Sunil ga je z nogo v trebuh, da je oni odletel ter mej velikim krohotom cele družbe zdrsnil — po zeleni tratini navzdol.

„Zdaj si vzbujen, ali ne?“ vprašal je Nacón porogljivo. Hajdi torej!“

Oni se je proklinjaje vzdignil, potem pa je odšel za Naconom v gozd; nerad je sicer zapustil gorki ogenj, a bal se je udarcev, s katerimi bi mu bili tovarši obložili pleča, da se je bil stavil.

Pri ognji so ostali dolgi Tinač in še štirje drugi. Nekaj časa so molčali.

„Tu doli je gotovo dosti postrvi, izpregovoril je Tinač naposled. Voda je že takšna, da jih mora vse mrgoleti po nji! Ko pridejo babnice z oslom, uzela bodeta dva koš, morda jih kaj nalovita. Boljše pečena riba kot nič!“

Ker mu ni odgovoril nikdo, dostavil je še:

„Dolgočasno bo to čakanje! Vrag uzemi Kljukca in njegove viteze z njim! Danes bi se v mestu denar služil! Včeraj popoldne sem ravno pri Dolenjskih mestnih vratih srečal debelega Tolščaka iz Šmarja. Celo svojo hišo je naložil na voz, in počasi se je pripeljal v mesto, da bi gledal cesarja. Po oblekah so se mu svetili srebrni gumbi, in njegova žena ti je nosila pas, da se je žarilo kakor od samega solnca. Tem le boš ostal za petami in iz pogleda jih ne boš pustil! mislil sem si. In mislil sem si tudi, da gotovo ne bodo prinesli vse srebrnine domu, če jim ostanem na vratu! A zunaj mestnega zida je že prežal na me suhorebrni Kljukec ter mi vrtal v trebuh beneške cekine, da me je premotil in zvalil tu sem, kjer ni drugega nego skalovje in voda! No pa bodeva že še napravila račun. Za Tolščaka mi bo moral plačati odškodnino, da bo črn, kakor so črne saje pod streho!“

„A v mestu sploh nisi ničesar pobral?“ vprašal je nekdo.

„Kaj bom pobral! Če ni kmeta v mestu, pa so ondi sami berači. Kmet je naš gospod, o njem živimo. Gospoda pa zapira v teške zaboje, kar ima, in če ji hočeš do mesa, takoj si v pasti in v nevarnosti, da te ne raztezajo s kolesom. Vrag uzemi to gospodo. V vicdomskih ulicah sem srečal gospoda vicdoma, tistega debelotrebušnika, in poprosil sem ga daru in miloščine. Dejal sem proseče, da imam osem otrok, da vsi stradamo, da smo vsi prišli cesarja gledat in da nam naj kaj dá njegova milost. Zasukal je svoj trebuh, raztegnil usta ter kričal: guardia! guardia! kje je guardia! Namesto daru mi je hotel mestno stražo podariti, da bi me peljala pod trančo. Ko pa je takisto zasukal debeli trebuh, opazil sem v žepu njegovem šiljasti robec. Le kriči! mislil sem si ter mu ob enem spulil to rutico iz žepa — (tu je izvlekel nekje iz umazane obleke gospoda vicdoma nežni robec —), da si njegova milost ni mogla brisati tolstega obraza! Potem pa sem se raztopil, da me ni zasačila mestna straža, ki mi nikdar ni bila prijateljica! To pa naj gré v grm!“

S temi besedami je vrgel Tinač robec med zeleno vejevje. A tovariš je priskočil ter ga pobral govoreč: „To bo za naše babnice!“

Tretji pa je vprašal: Ali si jo potem popihal iz mesta, Tinač?

„Ne takoj! Obiskal sem grede še očete kapucine ter utaknil svoj nos v dolge samostanske hodnike!“

Vsi so se čudili.

„Kaj si hotel zvohati ondi?“ vprašal je nekdo.

(Dalje prihodnjič.)

Drobne povesti.

Češki spisal Svatopluk Čech. Poslovenil Alfonz Pirec.

III.

Zastavljeni značaj.

Pisatelji imajo vsi jedno napako — trosé namreč preveč denarja, pa da precej dostavim — na papirji. Opazujmo kakega junaka na njegovi deset pol dolgi poti: kaj opazimo? Navadno nima nobene službe; nima nič, kar bi mu denarja neslo, a vender stanuje v najboljših hotelih, je najdražja jedila, kadí samo dišeče havane, starim berač-m daje ubogajme vedno po cekinu; da jaha v črno noč, ima vedno iskrega osedlanega konja v rabo, obiskuje morske kopeli, potuje po Italiji in če tako v devetih polah zapravlja, ima vender še v deseti dovolj, da se obupajoč o nezvesti svoji ljubici vrže v vrtinec šumečega veselja, da utopi v potokih šampanjca svoje žalostne spomine in da se raduje v divjih orgijah...

No, kakor povedano, naši pisatelji ne poznajejo vrednosti denarja.

Male denarne zneske zaničujejo načelno. Ako omenjajo sploh denar, to so vedno milijoni, dvajset do trideset tisoč dohodkov — o manjših številkah se jim še govoriti ne zdi vredno. Ali je morda kdo od vas kdaj že čital, da ima Zlatko postavim 45 forintov mesečnih dohodkov.

S tem v zvezi imajo še jedno napako. Če opisujejo osebe, izpuščajo vedno najimenitnejše stvari.

Na dolgo in široko ti govoré o postavi, o laseh, o nosu, obleki in o značaji — samo jedne jako važne stvari se pa ogibajo nalašč. Dopuščajo nam sicer, da si ogledamo garderobne skrivnosti njih junaka, da se ozremo v skrivno delavnico njegovih misli, v najtemnejše globočine duše njegove, sploh v vse, samo ne v njegovo mošnjo. Pa ravno to naj bi pred vsem storili. Na prvi pogled bi spoznal čitatelj, s kom ima čast, in junakov značaj bi bil precej najboljše osvetljen.

V tem naredim jaz prvi boječi poskus. Evo vam mošnje mojega junaka Živana J.

Prosim pogledjte — toliko predelov ima in v njih — nič; tukaj je še poseben predel — notri zopet nič; obrnimo mošnjo z hrbtom gori, potresimo — kaj pade iz nje? Nič...

Druga njegova personalia opravič zdaj lahko kratko. Nekoliko izhajajo že iz tega uvoda brez vsebine. Vitko, pravilno raslo teló, bled, sanjarski obraz — na ustnih trpek smehljaj in svet pretresajoče misli v glavi. Na nogah dvoje shojenih šlap, obut v slabih hlačah in oblečen v tri četrti neke suknje, v rokah dve lehti dolgo pipo, iz katere se vzdiguje zadnji oblaček plavega dima. Oblaček plava kvišku, zakroži se, fantazija si domišlja v njem zadnjo lepo sliko; ta obledi, ugasne in se izgubi z oblačkom.... In pipa in fantazija se ohladiti.

In kaka slika je izginila tu z dimom? Lepe brezčutne deklice....

Zdaj je prazno v glavi, kakor v sobi. Tema se ugnezdi v prazne kote; iz omare ti zija grozna praznота naproti; postelja sanja lep san o mehkih blazinah; na polici za knjige ni knjig — in beda se ti reži iz vseh

kotov kakor strah! „Hi, hi! Svet te je zapustil, ljubica te ni marala, a jaz te ne bodem zapustila, dragi dečko moj!“

Mrzla pipa pade iz rok, trpki smehljaj izgine z ustnic, oko zamiži — sladki san je proč.

Tu se zasliši rahlo trkanje na vrata. Živan skoči na noge. Ali naj odpre? Brez dvojbe se je kdo zmotil k njegovim vratom; njegovih znancev ni nikdo, ker ti vedó, da nima nič posoditi. Naj bo v božje ime! Oprezno odpre vrata, vestno se spominjajoč svojih hlač in treh četrti svoje suknje.

V sobo se splazi možic, čegar zanemarjena zunanjest se popolnoma ujema z besedami, s katerimi se predstavlja: „Stara obleka, staro perilo — gospodič! Aron plačuje dobro, sijajno.“

Na ustnih Živanovih se prikaže zopet prejšnji trpki smehljaj. „Nimam nič!“ zavrne Žida.

Pa tega se ne more tako lahko odkrižati. V sobo se stisne in govori skozi nos:

„No, morda bi se pa vender kaj našlo. Stari črevlji, stare knjige — Aron kupuje vse, vse, vse!“

„Sam se prepričaj,“ reče mu Živan trpko. „Tukaj je omara, tukaj polica za knjige, tukaj —“

„Bog ve, da je res, nič, prav nič!“ čudi se Žid. „Kakor pometeno. Škoda, mladenič! Škoda! Aron dobro plačuje.“ O teh besedah potegne iz svojega umazanega kaftana usnjato mošnjo in jo trese.

Zasliši se čisti, glasni zvenk, zapeljivi kovinski glas, bolj zapeljiv kakor pesem sirene.

Živan se strese pri tem zvenku; poželjivo gleda umazano mošnjo.

Na obrazu Žida si zazrl za trenotek izraz zadoščenja in zaničevanja. Kvišku držeč mošnjo, boža jo in dalje klepeta: „Aron dobro plačuje, mladi gospod! Aron kupuje vse, vse, vse!“

„Saj sam vidiš, da nimam nič!“ zakriči Živan ježno.

„No, no, saj se vam ni treba precej jeziti in kregati! Vender ima nekaj gospod, za kar bi Aron dal mnogo, mnogo zlatih tičkov —“

„Ne imej me za norca, Žid! drugače te vržem čez stopnice naravnost v naročje Abrahamovo!“

„Aron ve, kaj govori,“ tolaži ga z gnjusno ponižnostjo. „Gospod ima redek biser pri sebi, za kateri bo Aron plačal, kar bo gospod sam zahteval.“

Pri tem seže z zakrivljenimi prsti v mošnjo. Z začudimi očmi opazuje Živan vsak gibljaj in puhne besede iz sebe:

„No povej, kaj imam, o čemer ne vem? Kaj ti naj prodam?“

Žid stopi za korak bliže, nagne se k njegovemu ušesu in zašepeče: „Značaj.“

Živan ga debelo gleda: „Značaj? Ali si blazen?“

Žid stopi nazaj, vspne se po konci in dé ošabno: „Gospod se čudi. No, Aron kupuje vse, ponošeno obleko, deviško krepost, stare dežnike, čast, kite, genialne iskre,

zajče kože — Aron kupi celi svet. Zakaj bi ne kupoval značajev? Značaj je danes redka prikazen. Brez značajnih ljudi je povsodi dosti“

S strahom pogleda Živan govornika.

Ravno zasijejo skozi okno zadnji žarki zahajajočega solnca, in Žid je videti kakor kaka pošast.

Mošnja v roki se mu blišči, zmršena brada in lasje se izpremene v zlate niti, zlato se mu lesketa v gubah njegovega kaftana in v nepravilnih potezah njegovega obraza, velike njegove oči se svetijo kovinski in se žaré kakor dva cekina. Zdi se mu, kakor da bi videl pred seboj demona zlata z upognenim hrbtom, s poželjivo zakrivljenimi prsti, kateri se hoče vreči na utrujeno žrtev, da mu izsesa živo kri in zaduši zadnjo božjo iskro v njem

Živan si pokrije obraz z obema rokama. Ko zopet kvišku pogleda, vidi Žida v prejšnji podobi, brez onega strašnega nimba — solnce je že zašlo.

„No, ali mi prodaja gospodič značaj? Aron dobro plača. Zelo se po njem poprašuje, ker so volitve pred vrati No, ali prodaja gospod? Aron plača velikansko vsoto.“

O teh besedah uzame Žid cekin iz mošnje in ga drži mej prsti kvišku. Poželjivo gleda Živan nekaj časa svetli, zlati krog, kateri vidi lesketati v temi, pa nakrat se obrne in reče odločno: „Ne, ne prodam ga!“

Žid miga z glavo: „Aj, aj, ne? Bog ve, lep značaj! Dam dvakrat toliko! Še ne? Trikrat toliko — čist značaj! No, ne bo nič? Naredim gospoda milijonarja — stanoval bo v palačah, pil najboljša vina in poljubljal najslajše ustnice“

Živan gleda nekaj časa v zrak, kakor bi se mu prikazal pred oči lep idejal, z dlanjo si potegne črez oči in ponovi stokajoč: „Ne prodam ga.“

„No, kakor hoče gospod. Obdrži naj tedaj gospod svoj značaj z bedo in revščino vred. Aron pa obdrži svoj denar. Priporočam se! Cekin vrže k drugim, da so zazveneli ter se odpravljajo. A pri vratih se obrne.

„Aron ima dobro srcé,“ klepeta, „on ne more poščenega človeka zapustiti v bedi. Veste kaj, denar vam posodim, zastavite svoj značaj. Posodim vam na male obresti 50 od 100 — prava bagatela. No, kako se gospodu vidi moja ponudba?“

Živan premišljuje; ogleda se po sobi: v omari zevajoča praznота, postelja brez blazin, polica za knjige brez knjig — in povsod se mu reži beda: „Nikdar, nikdar te ne zapustim!“

Odloči se. Z roko, kakor bi se hotel braniti, mahne in zakliče: „No, uzemi ga, zastavim ga!“

Nakrat mu beseda zastane. Kako je mogoče značaj zastaviti? To je le izrodek bolnih njegovih možgan. Oči zapre, odpre — Žid je še vedno tukaj; vščipne se v obrvi — Žid ne izgine; vedno še tu stoji in de mu: „Vem, kaj gospodu dela preglavico. Pa Aron vam že pomore.“

S temi besedami potegne iz kaftana navadno škatljico, odpre jo in jo zopet zapre črez nekaj trenutkov. „Tako, vaš značaj je tukaj!“ pravi porogljivo ter potrka na pokrov škatljice.

Strmeče pogleda Živan škatljico; v temi bere napis: „Blagi značaji!“

„Glejte,“ klepeta Žid dalje, „s kako etiketo sem počastil vaš značaj. Jaz jih imam po vrednosti razdeljene. Tukaj“ — in privleče iz kaftana drugo škatljo — „so pošteni, ‚stari slovanski značaji‘, dobivajo se navadno pri starih ljudeh z dolgo brado, ki niso še nikoga umorili; tukaj so ‚čisti značaji‘, primeroma ceni, pa niso trpežni; posebno o vetru se mora na nje paziti. V tej pušici imam poštene značaje — z večine slaba roba pa kaj brigajo gospoda moje škatljice, raje z denarjem sem, kaj ne?“

Zopet izvleče mošnjo in polaga lesketajoče cekine drugi na drugi. Nakrat poneha. „V petih letih ob tem času bode vas obiskal zopet Aron, bodite kjer hočete. Če mi ne plačate te vsote z obrestimi nazaj, katero vam danes dajem, je značaj moj. Zadovoljni?“

Živan pokima z glavo in židovska pošast seže globlje v mošnjo; s čudovito hitrostjo raso zlati stebri do stropa sobe, a ta mošnja brez dna se ne izprazni, drži Bog vedi koliko. Da bi nam Bog dal vsem tako mošnjo!

* * *

Pet let je minolo. Živana vidimo v onih vrtoglavih krogih, kjer kipeči šampanjec v potokih teče, kjer se brljanti blišče in baržun in svila šumi. Svetlobo kakor po dnevi, šumeče vodomete, raznobojne sence v vodah, mamljive dišave, krasne vrte — vse to je znosil demon zlata na jeden prostor in ustvaril čudovito sliko krasnega kraja. Živan se prav dobro počuti. Njegov život je postal obilen, na obrazu se mu bere zdravje, oko mu žari od zadovoljnosti. Vidi se mu, da zmerno srka iz kupe veselja, z opreznostjo pravega Epikurejca. Da nima značaja, koristi mu prav dobro. Tam je njegova žena. Je li to še ona lepa, brezčutna deklica, katere sliko si je ustvarila njegova fantazija v zadnji oblaček dima? Nikakor ne! Led njenega srčeca se je otajal v svitu Živanovih cekinov, a Živanovo srce se je nakrat v led izpremenilo. Več ga ne vabi lepa deklica, katera se mu je nekdaj smehljala iz oblakov dima; ne — sedaj ima njeno sliko v okvirji samega blestečega zlata. Svoje žene sicer ne ljubi, pa saj ga tudi ona ne ljubi; to pa obeh prav nič ne moti. Pred svetom se ljubita in v tihem, zasebnem življenji — a! blaznik! kdor si življenje greni z zastarelimi predsodki!

Brezznačajnost Živanova je očitna skrivnost; vsakemu je znana, vsak mu jo bere na obrazu. In vender se nosi ponosno in vse mu klanja ponižno glavó! Njegove prsi so polno redov; največje časti se mu podeljujejo; čast, lepota, pamet mu leži pod nogami. Pošteni očetje ga dajejo svojim sinovom v vzgled: glejte, kako visoko se je vspel! S kakimi sredstvi — ej, kaj pa je do tega, če se le vse klanja pred njim. Sivi starci, ki vedno zabavljajo o popačenosti zdanjega sveta, pomladé se, ako jim poda roko; pusti filozofi se razveselé, ako se jim milostno nasmeje; varuhi prava antišambrujejo pri njem, politične stranke se kregajo radi njega, njegovo ime se slavi v panegiriki, časopisih, knjižurah, zbornikih in berilih ljudstvu — v oni sobici pod streho, kjer je zastavil svoj značaj, sedi zopet vitek, bled mladenič v razhojenih šlapah, v raztrgani obleki in dela pri skoro ugašajoči sveči dolgo pesem, polno naudušenja o uzvišenem poklici človeštva

In jaz — jaz bi raje pisal odo na zlato! Ta bi bila vredna časa! Deržavinova oda na Boga je že zastarela; za naš čas nima nobene cene več, razven v obliki, v kateri jo povečuje kitajski car, namreč z zlatimi črkami na svilenem zastoru.

Dà, zlato je božanstvo našega stoletja! Nebó razglašá njegovo slavo; nad mesecem — (nad tolarjem) in nad zvezdami — (srebrni drobiž) — sveti se velikanski cekin — solnce. In na zemlji se upogne pred zlatom vsako koleno — v podobi monštrance in križa ga molimo. Pod raznimi imeni, na najrazličnejši način mu služimo; nekateri imenujejo to vero, drugi ljubezen, drugi zopet pregrešni mamon, pa vsi ga časte jednako iskreno. Radi zlata naveščamo moralo, prelivamo svojo kri na bojišči, delamo z roko in glavo, sedemo na Pegaza — radi zlata pišem tudi s topim peresom jaz to svojo satiro. O čista, mogočna, božja kovina — slavim te pred teboj v prahu ležeč! Noč in dan bi hotel na zlati harpi ubirati zlate strune in slavno pesem spremljati s tvojim nebeškim zvenkom!

Gotovo mi ne zamerite, preljubi bratje v zlato, da sem tako zašel od svojega pripovedovanja, saj sem to storil le radi tega, kar je meni in vam najdražje.

Sluga naznani Živanu, da zunaj stoji umazan Žid, kateri hoče vsekakor ž njim govoriti. Živan se spomni, kaj je Židu zastavil pred petimi leti:

„Pelji ga v moj kabinet,“ ukaže.

Prijazna in prijetna je ta soba. Od tal do stropa so stene polne slik lepih, iskrih, finih, ponosnih, nežnih,

krasnih žen, vse v podobah in oblekah, v katerih se poštena deklica ne pogleda drugače v ogledalo, kakor pri zaprtih vratih.

Zopet si stojita Živan in oni pošastni Žid nasproti.

„Zakasnil si se,“ reče Živan, ko pogleda na uro.

„Dà, podkupoval sem nekoga,“ odgovori mu Žid.

„In pri tem mi je ušel tak lep značaj, kateri sem kupil v inozemstvu. Na meji so mi ga zaplenili. Gotovo se ni vedelo, ali spada nakup značajev pod državne regalije ali ne. In tako pošiljajo ljubi ta značaj sub sig. % od pisarne do pisarne — Bog vedi kam; le toliko vem, da se je ubogi značaj jel že v prvi pisarni kakor sneg na solnci topiti, in predno je prišel v tretjo, ni ostalo od njega nič drugega, kakor sig. % in nekaj peska na njem“

„Ti si mi prinesel moj zastavljeni značaj nazaj, kaj ne?“ pade mu Živan v besedo.

„Da, vaša milost,“ odgovori mu Žid ter privleče iz kaftana umazano škatljico.

„No, le obdrži ga! Ne brigam se več zanj. Prepričal sem se, da se tudi brez značaja lahko prav dobro živi; dà, še zeló bolje kakor ž njim. Pa nekaj ti še rad prodam.“

„No?“

„Nekaj sramežljivosti mi je ostalo, katera mi dela včasih neprijetnosti. To bi ti rad prodal.“

Aron migne z ramami, strese glavo ter odgovori grdo se režaje: „Ne bo nič kupčije! Ta roba že davno ni več v šegi. Naj pogleda vaša milost le stene svoje sobe . . .“

Maloruske narodne pesni.

I. Kozák.

Iméla je vdóva sína sokóla,
Vzredíla ga je, vè vójsko dála.
Najstárša sêstra je kónja dovêla,
Srédnja sêdlo mu je prinêsla,
A najmlájša ga je spremljála,
Bráta spremljála, povpraševála:
„Oj bráte, bráte, brátec ti náš,
Kedáj se vrneš v očíno do nás?“
„„Oj, ídi sêstra za Dunaj*) zvunaj,
Na brégu nájdeš zláto peró,
To pústi dólí v Dunaj na dnò,
Ko tvóje peró na dnò utóne,
Tedaj se vrnem v očíno do vás.““
Že zláto peró je na dnò utonílo,

A vdóvi sinú še ni z vójne dozréti.
Na góro je šlá — vsi polki gredó:
„Tù mójega sína konjíča vedó!“
Vseh vódij je skrbnó vpraševála,
Li niso vídéli sína sokóla?
„Turki, Tatárji glavó so mu vzéli,
A mí smo gréšno teló očuváli,
A vránega kónja na znak privêli!“
„„Sin li tvój je, ki sedem je pólkov razbíl,
Za ôsmim pólkom glavíco nagníl?
Krog njéga kúkavica je kukála,
Konjíči vezóč ga so razgetáli,
Kolésa pod njim se vrté so škripála,
Družína za njim gredé je plakála.“

II. Govoríca.

zoréla je na polji
Zlatoklása njíva,
Tam je déva žíto želá,
Déva ljubezníva.

Jézdil mimo je mladéníč:
„Bog daj sréčo, mila!“
„Zdrav mi bódi, srce!“ óna
Se je zahvalíla.

A užé se govoríca
Je vè svét razdála,
Da mladéníča je deva
Srcece nazválá.

*) Dunaj je pravo slovánsko ime za Dónavo, kakor jo i drugi Slováni zovó.

Sveta Ljudmila.

Dr. Volk Kusý.

Po noči med 30. in 31. januarjem t. l. je umrl v Brnu, glavnem mestu Moravske, jeden najiskrenejših in najpožrtvovalnejših čeških rodoljubov — dr. Volk Kusý.

Kusý se je narodil dne 31. oktobra 1842. l. v Češki Budi na Moravskem. Gimnazijske nauke je dovršil v Olomuci, pravniške v Pragi in na Dunaji. Ker se je že za svojih naukoven namenil narodni službi, sklenil si je izbrati odvetniški stan, dobro vedoč, da mu je le v njem najti poleg družbinske važnosti tudi popolne samostalnosti. Ko je tedaj leta 1866. postal doktor prava, stopil je takoj v sodno prakso; potem pa se je za prihodnji svoj poklic pripravljaval po raznih odvetniških pisarnah na Dunaji, v Kromežici in Brnu.

Leta 1872. je odprl sam svojo odvetniško pisarno v Brnu in že istega leta je bil voljen

za kmetijske okraje Výškov, Slavkov in Bučovice v moravski deželni zbor. V deželnem zboru se je odlikoval z neutrudno pridnostjo, vsestransko temeljitostjo in nenavadnim govorniškim darom. To je popularnost njegovo tako pouzdignilo, da je takoj leto nato bil izvoljen za državnega poslanca. Dasi še mlad, bil je vendar izmed tedanjih moravskih poslancev na državnem zboru dunajskem jeden najimenitnejših in večkrat je za splošne po-

zornosti takrat vladajoče nemškoustavoverne stranke govoril s skrajno gorečnostjo o krivicah, katere so se go-dile v narodnostnem oziru češkemu narodu na Moravskem.

Dr. Volk Kusý.

Ko so pozneje ustopili v državni zbor tudi češki poslanci in so Slovani z nemškimi konservativci postali stranka, na katero se je začela upirati vlada, nastalo je za dr. Kusega na državnem zboru, v kateri je bil leta 1879. in 1885. zopet izvoljen, novo polje delavnosti. Izbran je bil v več od-sekov in je deloval v vseh vestno in neumorno. Posebno v šolskih in pravnih stvareh je bil strokovnjak, čegar sodba je bila vedno merodavna.

Zbolel je Kusý meseca novembra lanskega leta. Prehladivšemu se, unelo se je uho. Zdravniki so sicer upali, da bode ozdravel in njihova nada ne bila bi jih bržkone tudi prevarila, ako bi se bil bolnik bolje rav-

nal po njihovih naredbah. A nemiren in dela željan, kakršen je bil vedno, ustal je prehitro iz postelje in povrnila se mu je po tem bolezen. Vnetica možganov mu je uzela življenje.

Za dr. Kusim žaluje ves češki narod. Posebno težko je pa izguba njegova zadela Moravsko, katera tako nadarjenih, rodoljubnih, neumornih in požrtvovalnih možnima v izobilji.

—b.

Književna izvestja.

Knjigi „Matice Slovenske“ za leto 1885.

Kakor je v tem listu, štev. 2, bilo že naznanjeno, izdala je „Matica Slovenska“ za minolo leto 1885 dve knjigi: „Letopis Matice Slovenske za leto 1885. Uredil Fr. Levec. V Ljubljani. Natisnila ‚Narodna Tiskarna‘. 1885.“ 8°. 496 str., in „Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Spisal dr. Fr. Kos. V Ljubljani. Natisnila ‚Narodna Tiskarna‘. 1885.“ 8°. 174 str. — V naslednjih vrsticah podajem čestitjem čitateljem kratek pregled o vsebini obeh knjig ter predstavljam temu nekatere opazke. Po tem se bode spoznala tudi njijna vrednost.

V *Letopisu Matice Slovenske za leto 1885* se nahajajo té le razprave, spisi in sestavki: „Socijalni problem in kmečki stan“, spisal dr. J. Vošnjak (str. 1—93). V tem spisu g. pisatelj — kateri nam je v lanskem Letopisu Matice Slovenske podal razpravo sličnega predmeta ob agrarnem vprašanji — razpravlja stvari, tičoč se res obstoja zlasti kmečkega stanú v obče, a slovenskega posebe; našteva razne uzroke, zakaj ta stan propada, kaže sploh rastoče uboštvo, riše socijalni problem ter konečno nasvetuje nekatere točke agrarnega programa, kako bi se socijalno vprašanje dalo povoljno

rešiti. Za to rešitev da je poklican uprav stomilijoni narod slovanski. — „Ženitvanjski običaji“: A) Na Gorenjskem, zapisal † Fr. Jos. Remec (str. 94—110), B) V tržaški okolici, spisal D. M. Obalovič (str. 110—116). Vsebina teh spisov je dovolj naznačena že po naslovih. — „Slovenske narodne vraže in prazne vére, primerjane drugim slovanskim in neslovanskim“, spisal J. Navratil (str. 117—183). To je, kakor pripazuje pisatelj sam, „prvi poskus, da se znanstveno sestavijo vse naše narodne vraže in prazne vere“, a se ravna pri tem glede razporeda po Nemci Adolfu Wuttkeji, sicer pa vender samostojno. Imamo pa tu o rečenem predmetu prvi del, v katerem se po raznih pismenih in ustnih poročilih navajajo mnogovrstne vraže in prazne vere raznih plemen slovanskih in nekaterih drugih narodov v medsebojnih prisposodbljanjih, in to: o posamičnih dnevih v tednu, meseci in letu, pa o pojedinih urah; potem o tako imenovanih dvanajsterih nočeh ali svetih večerih; a posebno o bádniku ali sv. večeru ter o božiči obširneje. Kolikor možno, tolmačijo se dotične stvari po nagledih narodnih in po nazorih učenjaških. — „Topografiški opis Ljubljane in zgodovina ljubljanskega mestnega zastopa v minolih stoletjih“, po arhivaličnih virih spisal Ivan Vrhovec (str. 184—270). Tu nam se najprej riše obzidanje in utrditev našega mesta počenši z letom 1000 pa do konca XVI. stoletja; zatem se opisuje mesto pred sto leti z raznimi deli, zgradbami, napravami, a naposled se še pripoveduje o mestnem zastopu ali svetu od konca XI. veka pa tja v leto 1785., kako je ta deloval v svoji službi, kake zgode in nezgode je imel prebijati o raznih prilikah ter kakšen je bil usodni konec njegov. Spis je sestavljen, rekel bi, z bučelno marljivostjo, od gradiva spravljenega iz prašne teme na svetli dan, kot lep prinos k zgodovini stolice naše „bele“ Ljubljane. — „Znamenitosti v Tržiči na Gorenjskem iz francoske dóbe“, iz zapiskov Jakoba Peharca priobčuje Ivan Tomšič (str. 271—287). To je prevod nemškega sestavka, kjer nam se preprosto pripoveduje o prihodu prvih Francozov v imenovani trg 1797. l. ter o raznih veselih in žalostnih dogodkih v njem od 1807. do 1809. leta. — „Kakšno vrednost imajo Pavla Dijakona knjige ‚De gestis Langobardorum‘ za starejšo zgodovino Slovencev?“, spisal Simon Rutar (str. 288—331). Ta razprava je strokovnjaška študija. Kakor je znani naš zgodovinar v Letopisu Matice Slovenske 1880 po Jordanu ali Jornandu bil protolmačil zgodovinske razmere med Slovenci in Goti pa nekoliko Huni na vzhodu posebno ob dolenjem Dunavu tja v sredino VI. veka, tako nam isti sedaj po Pavlu Dijakonu, sinu Varnefridovem tolmači zgodovinske odnošaje med Slovenci in Langobardi ter nekoliko Avari na zapadu, zlasti v Furlaniji od VI. pa do 2. četrtine VIII. stoletja. Kritično presojujoč vesti langobardskega zgodopisca omenja tu raznih in številnih bojov med imenovanimi narodi, določuje nekatere zgodovinske kraje, na pr. Zellia in Medaria, ter podaje konečno črtico o kulturnem življenji Slovencev v oni dobi. Vsekakor nam je to drag donesek k najstarejši zgodovini slovenski, kakoršnih si pač le želimo še več od učenega pisatelja. — „Žiga Herberstein, s posebnim ozirom na Slovanstvo“, spisal

Josip Apih (str. 332—370.) Ta spis je od našega rojaka, profesorja na Moravskem; podajajo nam se v njem razven nekaterih označevalnih črtic o življenji svetovno-znanega diplomata (v 1. pol. XVI. stoletja) iz njegovih spisov nekatere slike o njegovem potovanji v Moskvo ter nekaj beležek o Rusiji, o navadah in običajih ruskega naroda pa o nekaterih dvornih obredih carjih. — „Bibliografija slovenska“, sestavil Ivan Tomšič (str. 371—391), imenuje vse raznovrstne tiskovine naše iz leta 1884. — „Letopis Matice slovenske“, sestavil Evgen Lah (str. 392—495), konečno nam podaje zgodovino Matice slovenske od l. 1864. do 1884. posebno v književnem oziru, izvêšča nas o njenem delovanji poslednje leto, kaže račun, knjižnico, upravništvo, imenik članov idr. (No pri tem oddelku bi se naj vender že kdaj začelo bolj ščediti s prostorom ter bi se take manj važne stvari tiskale z drobnimi črkami!).

Spomenica tisočletnice Metodove smrti — je zagledala svet sicer nekoliko post festum, a vender nam je tudi sedaj vsejednako posebno dobro došla. Dr. Fr. Kos je bil že pred dvema letoma v Letopisu Matice slovenske 1882/83 priobčil zanimiv „odlomek iz slovenske zgodovine devetega stoletja“, a letos nam je poklonil célo knjigo, katero razdeljuje na štiri déle tako le: V I. delu (str. 1—24) govori pisatelj o virih, razvrščujoč jih v zanesljive, kakor so razne listine, pisma rimskih papežev, letopisi in kronike pa spis Anonyma salisburškega; v legende o sv. Cirilu in Metodu pa o sv. Klementu papeži; ter v ponarejene vire; a dodaje temu nekoliko izpiskov iz raznih pisem pp. Hadrijana II., Ivana VIII. in Štefana VI. (869—886), in pa bavarskih škofov papeža Ivana IX. (l. 900), nekaj v izvorni besedi latinski, nekaj v točnem prevodu slovenskem, nekaj pa tudi samo le po zmislu izvornika. Na podlogi vseh teh in še drugih virov podaje nam nato v II. delu (str. 25—68) životopis sv. Cirila in Metoda v teh le odstavkih: Sv. C. in M. na vzhodu, C. in M. v Moravski, C. in M. v Rimu, Sv. Metod in nemški nadškofje, nove tožbe zoper Metoda, M. poslednja leta in smrt. Zatem pa nam razkazuje panonsko-moravsko nadškofijo po Metodovi smrti, razpravlja o staro-cerkvenem jeziku in njegovi domovini ter našteva panonsko slovenske spomenike književne. V III. delu (str. 69—98) nam prikazuje Slovensko zemljo v devetem stoletju s stališča zgodovinskega in zemljepisnega, in to: podavši nam nje razna imena in obseg, po njenih pokrajinah kot Karantanijo s Kranjsko, Panonijo, Istro, Furlanijo, Istočno marko pa dotično Solnograško, tolmačeč mnoga imena krajevna, dandanašnji največ ponemčena. A v IV. delu (str. 99—126) objavlja tri zgodovinske razprave: o začetku frankovske oblasti po Slovenskem, o domačih in tujih knezih po slovenskih deželah v devetem stoletju in o moravski državi v devetem stoletju. K vsemu temu ima naposled opazke k tekstu (str. 127 do 173), kjer se nahaja še marsikatero zrnice za slovensko zgodovino v omenjeni dobi. — „Lj. Zvon“ VI. 60., govoreč o ti dr. Kosovi „Spomenici“, pravi: „Kujiga je pisana z vsem učenim aparatom; vidi se ji na vsaki strani, kako temeljito je g. pisatelj preiskaval vire in kako vestno premišljal vsako trditev, predno jo je zapisal. Malo imamo Slovenci tako tehtovitih knjig, kakeršna je ta.

Na čast je Matici in narodu našemu, in tisti, ki so te misli, da Matica bodi nam Slovencem kolikor toliko znanstvena akademija, smejo biti ponosni na dičnega gospoda pisatelja. — Jaz pri ti knjigi obžalujem le jedno, in to, da izborni g. pisatelj poleg obilnega gradiva zaradi drugih poslov svojih in prekratkega časa ni mogel prvotnega svojega namena popolnoma izvršiti. Kakor namreč sam pravi v predgovoru, „po prvotnem načrtu bi imela knjiga obsežati zemljepisni del in pa politično, cerkveno in kulturno zgodovino Slovencev devetega stoletja“, tako da bi bila narasla na najmanj kakih trideset tiskanih pol! A ker je bil odbor Matičin razmerno pozno sklenil, da se namerjana knjiga izda za l. 1885., to veli, „ni mi drugega ostalo, kakor da sem tiste sestavke, ki so bili slučajno končani, zbral in Matici poslal.“ — No gotovo ne bi bilo napačno, da Matica dr. Kosovo delo, izvršeno po njegovem prvotnem načrtu, izdā še vendar dodatno, in to čim preje tem bolje, kar izvestno z menoj vred želí vsak prijatelj naše znanstvene književnosti!

Konečno še nekaj Podpisani izvestitelj se povse pridružuje imenovanega „Lj. Zvona“ sodbi o tukaj omenjenih knjigah Matičinih: „Kdor knjig ne šteje, ampak jih tehta in ocenjuje po njih vsebini, mora letos zadovoljen biti z njimi. Ugajale bodo zlasti tistim, ki mislijo, da je Matici prvi namen pospeševati znanstveno književnost našo. — In uprav tó poslednje mislim tudi jaz. Res naša „Matica“ ni „akademija“; pa saj si takšne

tudi Slovenci ne namerjamo resno ustvariti, ker si je — ne moremo. Marsikaj se je o tem davno že pisalo (prim. „Slov. Narod“ 1868. 83—87.), vendar besede Matičinih pravil v §. 1: „Matici slovenski ... naj se le tolmačijo z namenom višje omike ter naj prvi naš književni zavod na svetlo daje kolikor možno samo knjige znanstvene! Kajti, akopram se nam je letos „Kres“ izpremenil v znanstven list, to vendar le isto glasilo po mojih mislih na to stran ne bode zadoščevalo, — zlasti ker se ne zna za njegovo bodočnost, ako mu ni gotove gmotne zaloge (kar bi mu seveda od srca želeli). Za preprosto ljudstvo skrbi itak dobra „Družba sv. Mohorja“; a da se za narodno stvar pridobi tudi takozvani srednji stan, meščanstvo, in v njem zlasti odločevalni spol ženski, to lepo nalogo je preuzelo naše lepoznanstvo. Za drugo raznovrstno berilo leposlovno pa imamo danes Slovenci hvala Bogu na voljo različnih novin in časopisov; pa tudi Mohorjeva družba bi svoj namen gotovo dobro dosegala, da slovenskemu ljudstvu podaje v ponatisu zbirke iz naše starejše pripovedne književnosti. — Da je na pr. hrvaška Matica sedaj preustrojena bolj za književno delo, namenjeno srednjemu stanu, to slovenski pač ni merodavno; kajti Hrvati imajo za višjo vrsto književnosti baš „Akademijo“, katere Slovenci nimamo niti je ne bomo nikdar imeli.

Torej „Matica slovenska“ bodi nam naša „akademija“!

Andrej Fekonja.

Namen und schwinden der Slaven.

Von Karl Sichä, beneficiat in Eggenberg, emer. dech. und pfarrer. Laibach 1886.

(Dalje.)

II. Kako so ginili Slovani v premnogih krajih.

A. V Sarmatiji. V Sarmatiji do Karpatov so se Slovani ohranili do današnjega dne pod imenom: Rusi, Poljaki, Kozaki. Ravno tako so se ohranili na južni strani Karpatov Slovaki na Ogrskem in Rusini ali Rutenci v nekdanji Kvadiji. Med Tiso in srednjim Dunavom so bili pred Arpadovim prihodom Slovani, kajti Arpad je našel ondi bolgarskega kneza Zalana z bolgarskimi in slovanskimi prebivalci. Ti Bolgarji so vendar bili različni od Bolgarjev na balkanskem polotoku naseljenih. Od Volge prišli Bolgarji so bili zeló sami Slovani. Na levem bregu Tise je našel Arpad kazarskega kneza Marota s Kozari, Slovani in Sikulci (Kozari in Pečenegi so bili sicer tudi slovanskega rodu, in po njihovem križanju so nastali današnji Kozaki); dalje drugega bolgarskega kneza Glada med Morišem in Dunavom z bolgarskimi in slovanskimi prebivalci; slednjič je našel vlaškega kneza Gelou, Gyulu onstran Samoša na današnjem Erdeljskem z Valahi in Slovani. Od cesarja Trajana v Daciji naseljeni Vlasi so se ohranili do danes; Bolgarji so se naselili v VI.; Arpad pa koncem IX. stoletja med dacijskimi Geti = Sarmati = Slovani; od mažarske dobe sem so Slovani na Erdeljskem preminoli. Bistrica — po nemški Feistritz — na Erdeljskem ima prav slov. ime od Bejstrica, Bystrica, ki se čisto nahaja.

B. V Iliriji. Severno od Save, v nekdanji Panoniji, Noriku, Rhetiji in Vindelicii so se Slovani z večine iznenarodili, na balkanskem polotoku pa so se ohranili do danes. Že cesar Lev (457—474), čegar žena se je zvala Verina, bil je beškega rodú. Bessi niso grški znali. Car Justinijan (527—565) je bil Slovan, ravno tako Basilij.

V Panoniji niso Rimljani, ki so zidali ob Dunavu proti Sarmatom in Svevom trdnjave, ne drugi ondani tujci iznenarodili Slovanov, kajti l. 51. po Kr. zapojeni kralj Vannius in njegovo spremstvo, kateremu so Rimljani v Panoniji odkazali dežele, bili so Svevi, Slavi. Cesar Konstantin Veliki je sprejel 300,000 zapojenih Vandalov v Panoniji, ki so bili Svevi. Istočne Gote, ki so bili s Sarmati zelo pomešani, poslal je grški cesar l. 489. v Italijo proti Odovakerju. Lankobardi, najetniki grškega cesarja, bili so po Tacitu Svevi, Slavi. Obri, katere je slovanski kralj sprejel in naselil v devetih različnih kolobarjih ob Tisi in v Panoniji, služili so slovanskim kraljem. Karol Veliki je našel v Panoniji samo Obre in Slovane, ki so opravljali službo božjo po rimskem obredu, ali v slovenskem jeziku z glagolskimi črkami sv. Jerolima. Obri so bili od l. 822. omejeni na kolobare ob Tisi; ilirski Slovani pa so ostali v Panoniji in so sprejeli cirilski obred. Kam pa so prišli po padu velikomoravske države panonski Slovani izven Hrvaškega in Slavonije?

Kakor Panonci tako so bili tudi Noričani Slovani, a ne Gallo-Kelti, kakor mené nekteri. 300,000 Galcev se je bilo izselilo iz Galije; voja sta jim bila Bellovesus in Sigovesus. Bellovesovi Galci so se naselili ob Padu, ter se je dežela po njih imenovala Gallia cisalpina; Sigovesovi pa, katere Caesar imennje Tektosage, naselili so se okolo horkynskega lesa (circa Silvam). O drugem priseljevanji Gallo-Keltov ne zna zgodovina ničesar. Ne gre trditi, da bi bili Gallo-Kelti kdaj v Noriku, osobito pa okolo Judenburga. Zadnji Rimljani so zapustili Norik po istodobnem Eugippiji leta 510. ter so ostavili Ilirce, katerih ostanki so se ohranili v Slovencih, Vindih, Kranjcih (Carni) in Korošcih (Carn-uthi, Carinthe). Loricum in Juvavium je razdejal l. 473. slovanski kralj; Obre je sprejel l. 560. slovanski kralj. Bavarski Tassilo (595 do 609) je napal slovansko pokrajino; Noricum je bil tedaj od Otokarja sem spet pokrajina markomanskosvevskega kraljestva. L. 623. se je vzdignol Samo s hrabrimi Vindi — tako namreč imenuje Fredegar noriške Slované — nad buntovne Obre. Karol Veliki je našel v Noriku Ilirce, in prepustivši upravo njihovim slovanskim knezom, postavil jim je samo cesarske namestnike in mejne grofe. Noričani so se še le pozneje ponemčili. Karintija (Slavinija) se je delila v današnji vojvodini Koroško in Štirsko. Vkljub vsu ponemčevanju še živi nad jeden milijon ilirskih Slovanov v planinskih deželah. L. 1557. je pisal baron Herberstein Žiga v svoji „Moscovia“: „Štajarci govore štiri milje niže Gradca slovanski.“

Rhetija se je popolnoma ponemčila.

Vindelici = Vindi ob Liku so se imenovali v stari dobi Boji, katerih pa se je v različnih dobah premnogo izselilo. Vindelicija je postala Bavarsko pod nemškimi vladarji alemanskih Agilolfingov. Karol Veliki je premenil

Bavarsko v frankovsko pokrajino, kakor že prej Klodovik Alemanijo = Svavijo. Ime Bavari, Bavarsko prihaja od Boi-o-ari, Boji. Ko je Bavarsko postalo vojvodina, prešlo je ime na druge pokrajine, ki so bile z njim zvezane. Po propadu rimske države je nastopilo prvotno ime Boji, akoprem so dobili ilirski Boji tujo dinastijo.

Da so Boji bivali ondi, kder nekdanj Vindelici, o tem svedoči najstarejše ime za Pasov: Boio-durum, kasneje Batavia, Patavia, slednjič Pasov. Dalje nam svedoči Tacit, ki pravi, da so bili Boji sosedje Helvetom, predno so se bili Helveti naselili v Galijo. Krivo je tedaj mnenje, da bi Boji bili iz Galije prišli in podjarmili ondotne Slované, kajti ako bi bili Boji imeli svoj sedež na Češkem, morali bi bili tudi Helveti, kot njihovi sosedje, bivati na Češkem. Dalje Boja ne Bujemum, Boihoemum, kakor i Boji niso Bujemi, Boihoemi, Baemi. Tam je koren boj, tu pa Bujem, Boihém.

Bavarci, prvotno ob Liku, bili so Slovani, dasi so po prihodu Alemanov dobili nemške vladarje in so že stoletja pred alemanskim prihodom bivali ondi. Bavarci so bili Ilirci, kar njihovo ime Boji priča od boj-evati, voj-evati, tedaj boj-ar, voj-ak; še Svetopolkovemu sinovi je bilo ime Svatoboj. Danes so Bavarci zgolj Nemci, kakor so svoje dni tudi Židovi hebrejski govorili in zdaj več ne govore. Lankobardi so tudi nekdanj bili Slovani, zdaj pa so Italijani. Prvotni Bavarci — danes so ponemčeni Ilirci! — bili so poleg naseljenih Nemcev dolgo časa Slovani. — Tacit ima sicer Boje in njihove sosede Helvete za Gallo-Kelte, toda za Boje ni on vir no Caesar. Tacit je Caesarjevo knjigo: de bello Gallico, osobito pa *Boja v Galiji*, površno čital in napačne stvari navajal za resnične.

R. A.

(Dalje prihodnjič.)

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Ntem okuženem zraku ni mi se dalo več dihati; zapiralo mi je sapo. Utekel sem iz njega med preproste hrvaške seljake in verjemi mi, da se nisem do zdaj še nikoli pokesal. Sedanji moj stan naklada človeku res da teška bremena, ali je vsaj pošten. Z mirno vestjo grem po dnevi na delo, po noči v posteljo. Z mirno vestjo pogledam lahko vsakemu brez straha v oči. Z mirno vestjo bom stopil jednoč pred večnega sodnika. — Po bližnji in daljnji okolici so poznali mnogi ljudje pokmečenega doktorja. Dolgo mi torej ni trebalo popraševati po njem in ga iskati. Našel sem ga prav lahko, ali mi ni to nič koristilo. Ko sem mu poročil pozdrav brata Antona in sestre Marije, dejal je mrzlo: Jaz teh ljudi ne poznam. Gnal je nekamo dva prasca. Jaz sem ga spremil nekoliko minut in ga prosil, naj se ne potajuje pred mano, ker ni razloga. On pa je govoril vedno kakor prej: Jaz teh ljudi ne poznam. Videl sem, da sem mu nadležen, pa sem ga pustil in šel. Pozneje sem zvedel, da se je vedel tako kakor proti meni proti vsakemu

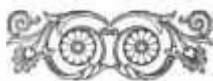
tujcu, ki ni bil opravljen po kmetiški. Romanopisce naše opozarjam na prečudnega slovenskega modrijana Jurija. Kdor bi nam hotel v mični povesti razložiti življenje njegovo, lotil bi se dela, ki bi se z veseljem pisalo in z veseljem tudi prebiral. O Juriji naj dodam še svojo opomnjo. Rodbina ga je sodila povse krivo, da ji ni podoben v nobeni reči. Kakor njega označevala je tudi mnoge druge ude Jelovškove rodovine velika duševna nadarjenost in neka demokratska prostost, skromnost in ponižnost, ki je človeku tem bolje dejala, ker se nahaja na Slovenskem tako poredkoma v bogatih in celó v nebogatih hišah. Jurijev brat Anton mi je zatrdil večkrat, če bi se mislil ženiti, da bi si šel iskat neveste na kmete. Med ljubici njegovimi ni bilo, kar vem, nobene gospodične. Sestra Marija je imela moža, ki si je kupil štiri graščine in si pridobil s podjetnim duhom in bistrim svojim razumom 300—400.000 goldinarjev imetka, in vender je nikakor niso mogli pregovoriti, da bi se bila oblačila po gosposki. Na svoje oči in ušesa sem videl in slišal, da je vselej

nekako nejevoljno mahnila z roko ali pa se zabavljivo zasmijala, če ji je rekel kdo gospa! Tudi dolenska graščaka Jurij in Anton Jelovšek, ki sta bila vrhniškimi Jelovškom v krvi, živela sta povse prosto in društvo njihovih tlačanov jima je ugajalo mnogo bolje nego gosposko.

Severno mejo hrvaške dežele je delala do 1848. l. kakor povsod tudi pri Varaždinu reka Drava. Jako rodovitni poluotok, ki se širi med njo in med Muro in se zove po naše Medmurje, po hrvaški kajkavski Medžimurje, ležal je tedaj že na Ogrskem. L. 1849. ga je združila po želji hrvaškega naroda dunajska vlada s hrvaškim kraljestvom, kar je bilo naravno in pravično, kajti so mu prebivalci čisti kajkavski Hrvati in je spadal v cerkvenih rečeh že od nekdaj pod vladikovino zagrebško. Do nedavna se je pridigalo v vseh medmurskih cerkvah samo po slovanski; iz novin sem zvedel, da je uvedel sedanjí zagrebški vladika v trgovišči Čakovci tudi mažarske pridige! Dasi trgujejo in občujejo Medmurci mnogo več s prekodravskimi Hrvati nego s prekomurskimi Mažarji,

prešnil jih je le prav prav malo narodnostni duh našega stoletja. Razven kakega duhovnika ni se zavedal nihče svojega rodu. Bratov svojih niso baš sovražili, ali jih niso niti ljubili; zmatrali so jih za tujce. O vsaki priliki se je pokazalo, da jim je srce v Pešti, ne pa v Zagrebu. To seveda ne mislim neomikanih kmetov, jaz govorim o možeh, ki so pohajali šole, brali kdaj kako knjigo ali časnik in se bavili kolikor toliko s politiko, n. pr. o bogatinih, županah, občinskih pisarjih, učiteljih in sploh o gospodi. Ti Medmurci so se spominjali s ponosom „svojega“ Košuta in hrabrih njegovih vojskovodcev. Nekdo jim je bil zložil o njih hrvaško pesem, katero so kaj radi prepevali na shodih in veselicah svojih. Izrekala je s prostimi ali jasnimi besedami njih hrepenenje po junakih ogrskega punta. V nji se imenujejo Košut, Bem, Percel, Klapka i. t. d. Na konci vsake kitice se ponavlja zdravica: Bog te poživi! na pr., Oj preslavni general Klapka — Gde je tvoja roka jaka? — Bog te poživi!“

(Dalje prihodnjič.)

Sedanji odlomek v zgodovini novega Balkana.

Piše —o.—

Berolinski dogovor je bil za nekoliko časa podložil kamen tistemu mejnarodnemu gibanju, katero je bilo nastalo, ko se je videlo, da Turška na Balkanu razpada in da si bodo prej ali slej podložni rodovi razdelili njeno zemljo in oblastvo. Berolinski dogovor je nekaka mejnarodna pravna ustava Balkana, katera se je porodila v velikih težavah evropske diplomacije, pod sijajno zvezdo protiruske lokavosti. Najteže je bilo kaj „evropskega“ ukreniti glede na državo bolgarskega naroda. Da tisto, kar se je storilo za Bolgarsko in Istočno Rumelijo, ne bode stanovitno, da se je tu žrjavica le s pepelom potresla, to je bilo že iz kraja jasno.

Rumunska je bila z lepimi dobički ostavila turško bojišče. Čislana samosvojnost in čast kraljevine so bili njen delež. Tudi Srbija je bila lahko zadovoljna. Popolnoma osvobodjena od turškega jarma, skoro potem pripoznana kot kraljevina, mogla si je notranje svoje razmere urediti in unaprediti. Kraljevini Grški je berolinski dogovor v naročje položil rodovitno Tesalijo, četudi se zá njo ni kaj trudila in žrtvovala.

Drugače se je merilo bolgarskemu narodu. Potem ko so bile osamosvojene severne države balkanske, da bodo „forts détachés“ evropske politike proti pritisku Rusov, kakor je že bil trikrat, 1828., 1855. in 1876. leta, morala se je napraviti še kneževina bolgarska in Istočna Rumelija, dva državna tvora za isti narod. „Concert européen“ ustvari Bolgarsko, ker se je pokazalo v zadnji vojni, da se Turška onostran Šipkinega prelaza ne more nikakor več braniti proti Rusiji in bi torej knez, če bi tudi bil le polusuverén, utegnil več napotja delati ruskemu teženju za Carjigrad, kakor turški „ejalet“, ki bi se najbrže popolnoma zalenočil. Mejniki so se kneževini postavili tako, da tam kneževine ni več, kjer se Turška lahko

sama brani. Isti protiruski duh je udahnil tudi druga določila. Ni se gledalo na to, da bi se državnopravne in mejnarodne razmere Bolgarjev postavile na zdravo in tako na stanovitno podlogo, nego vse je moralo le odstranjevati posledstva iz tedanjih ruskobolgarskih bratovskih odnošajev. „Mlajši brat“ ne sme biti popolnoma samosvoj, a tudi ostala svoboda mora biti omejena, vendar pa tolikšna, da bode netila samozavest proti „starejšemu bratu“, Rusu. To je bila tendencija berolinskega dogovora. Najprvo je Bolgarska „samoupravna“, toda ob enem tudi pod danjo, pod suverenstvom sultanovim, to je „de facto“ pod nadzorom evropskega koncerta pri Porti. Kneza si narod sam izbira. Izbral si je Aleksandra Batenberžana po volji Rusije. Ali Evropa je določila, da volitev mora pritrditi Turška in ostala Evropa. Po istem kopitu je berolinski dogovor uredil svojo Rumelijo, le da ta na čelo ni dobila kneza, nego generalnega guvernerja, katerega pa vendar ni smela imenovati Porta sama, nego s potrdilom signatarnih velemoči. Tako je bila Rusija osvobodila bolgarski narod, Evropa pa ga je „podržavila“ takisto, da bi mogel biti njena straža pred Carjigradom proti Rusiji. Vse je bilo jasen in tedanjim razmeram prikladen zistem. Toda ni bil v skladu s potrebami dežele in z idejami bolgarskega naroda, nego le s potrebami in idejami Evrope. Nihče ni dvojil, da ta narekovani, samodelski red ne bo dočakal sive starosti. Ostalina turškega gospostva v Istočni Rumeliji je bilo ravno spomina dovolj, da je domači narod neprestano čutil razliko mej svojimi razmerami in mej razmerami svojih rojakov v kneževini. Zjediniti se z Bolgarsko, — to je bila vsakemu, vsaki obitelji v Rumeliji vsakdanja misel in molitev. In tako ni moglo biti dolgo, da ne bi to teženje udarilo na dan ter skušalo na boljše preobrniti posilno, protinaravno stanje.

Dne 18. septembra lanskega leta je počil ta preobrat. Guvernêr v Plovdivu, predstavitelj turške in evropske vlade, bil je pognan in istočni Rumeliji so poklicali kneza Aleksandra, da bode „knez južne in severne Bolgarske“. Evropa se je bila preplašila; ni znala, odkod in kam vêde plovdivski dogodek. Prvo je bilo vprašanje, kaj poreče na to Turška, v katere oblast je bil posegel. V Carjigradu bi bili prej mislili na smrt, nego na mirni, a odločni ustanek v Rumeliji. Na kaj takega niso bili pripravljeni. Vender pa bi bili v štirinajstih dneh v Rumelijo lahko postavili turško vojsko, ki je nekda še vedno najbolje, kar premore osmanska revščina, ter bi tako bili Bolgarje potisnili v „status quo“. Nijedna velemoč bi ne imela ničesar proti temu, ker bi bilo tako ustanovljeno v berlinskem dogovoru. Ali Abdul Hamid, ta hladnokrvni sultan, ni se mogel ogreti za to, da bi se okoristil z ugodnim trenutjem. Rajši je svojo nadlogo potožil velemočem ter se rotiti, da bode le ž njimi sporazumljen delal korake. Najbrže so mislili ob Bosporu, da knez Aleksander morebiti venderle utegne imeti skrivno podporo od Rusije, da se torej ni varno nastavljal prezgodaj. To pa je bila njih in malone vsega mišljenja v Evropi velika zmota, ker Rusija je o prvi priliki pouzdignila svoj glas proti dejanju bolgarskemu ter se nadalje neizprosno-tesno držala določil v berlinskem dogovoru. Evropske velemoči so pritekale Turški na pomoč s konferencijo svojih zastopnikov, z zdravilom, katero Turški, kakor znano, še nikoli ni dobro storilo. Posvetovanja te konferencije so bila bolgarskemu narodu velike môle, ki so trajale mnogo tednov. Angleška je sicer prav prijateljski skrbela, da je konferencija mlatila prazno slamo, toda prijateljstvo Angleške v takih slučajih rado traja le do prve poskušnje; ni torej moglo biti posebno tolažilo bolgarskim domoljubom. Francoska in Italija sta gledali bolj od strani, velike carske države pa, Rusija, Avstrija in Nemška, zahtevale so Angleški nasproti, da se ima vzpostaviti „status quo“ do zadnje pičice v zmislu berlinskega dogovora. To protibolgarsko politiko je vodila Rusija; car je tako daleč

zašel, da je bolgarski vojski uzet ruske častnike, da je dal zelo svojega knežjega stričnika Aleksandra izbrisati iz ruske vojske. Nemška se zaradi Bolgarjev ni hotela spreti z ruskim carjem, dasi bi tudi po njenih mislih bilo, če bi se Bolgarji združili navzlic nevolji Rusije ali ravno po ti nevolji. Avstriji pa so tudi ta pot Mažarji zamazali oči, da ni vedela, kodi njej najbolj kaže.

Knez Aleksander je bil potemtakem v velikih stiskah in ni bilo videti, da bodo Bolgarjem došle zaželenje premembe. Ali kakor večkrat v življenji, bila je tudi tukaj sila zato do vrha prikipela, da se je potem iznenada vse obrnilo na bolje! Knez bolgarski, zapuščen od vseh, dobi hipoma napoved vojne od svojega soseda kralja Milana. Bolgarji so strmeli; vsi smo strmeli. Srbija se je po berlinskem dogovoru, potem ko je Avstrija položila svojo roko na Bosno in Hercegovino, pomaknila v območje avstroogrške politike. V vsem, kar se je zgodilo v prešlih mesecih, bilo je morebiti najbolj čudno to, da je Srbija takoj začetkom novih zmešnjav na Balkanu vso svojo vojsko sklicala na noge, uporabivši vse svoje moči. Opravičena je bila misel, da je srbska vlada to storila na potrdilo, če ne ravno na povelje Avstrije. Zelo v Belem gradu ni nihče znal, proti komu se Srbija šopiri s svojimi vojaki. Pametni možje so menili, da bode udarila v staro Srbijo. Ali Turki so Macedonijo obložili z jako močno vojsko prav do grške meje. Morebiti Srbije ni zategadelj mikalo na jug, da bi se jej ne razširile rane iz 1876. leta. Vojska je bila dva meseca na nogah. Na posodo uzeti srebrnjaki „deželne banke“ dunajske so se skoro posušili, bližala se je balkanska zima; tedaj so sklenili srbski možje, da krenejo na vzhodno stran, in ne na jug. Svojim bratom Bolgarjem so vojno napovedali in sultanu v Carjigrad poslali tolažilo, da bodo kakor čuvarji berlinskega dogovora razgnali bolgarske upornike, turške lastnine pa da se ne mislijo dotakniti. Abdul Hamid, vrhovni bolgarski gospod, ki je brez dvojbe sam bil v moči, da bi ponižal vzhodnorumelijski vzdig, bil je seveda srbskega tolažila vesel. (Dalje prihodnjič.)

Naše slike.

Sv. Ljudmila.

Genijalni češki slikar František Ženíšek — čegar dela so videli lani Slovenci in Hrvati v češkem narodnem gledališči — izdelal je načrt za veliko sliko sv. Ljudmile, katera ima krasiti na Vinogradih pri Pragi novo zasnovano cerkev. Sv. Ljudmila je znana iz neštevilnih slik; a malodane vse jo predstavljajo kot dobrotnico. Ženíšek nam jo predstavlja kot Bogu udano nevesto — mōčenico. Na svojem gradu Tetínu kleči z očmi proti nebu obrnena. V rokah sta jej oba konca robca, kot bi v duhu videla, kakšna usoda je čaka od brez-

božnih rok. — Nadejamo se, da smo z reprodukcijo krasne te slike gotovo ustregli svojim čitateljem.

Popravek.

Čestiti čitatelji so po tekstu k slikam v zadnji številki gotovo sami uganili, da se je pri tiskanju urinila pomota. Na strani 56. imela bi bila namreč stati slika „Jezus in grešnica“ od F. Doubka, na strani 57. pa slika „Libušino proročanje“, katero je slikal Fr. Jenewein. — Naj se nam ta v tiskarni proizročena pomota blagovoljno pregleda.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Slovensko šolstvo in minister Gautsch.

Ko se je v odseku državnega zbora razpravljajal proračun srednjega in osnovnega šolstva, oglasil se je obojekrat slovenski državni poslanec dr. vitez Tonkli, da ponovi naše o enakih prilikah že šest let zaporedoma naglašane zahteve glede šolstva. Minister mu je odgovoril tako, da mora ta odgovor vsakega Slovenca globoko užaliti. Glede slovenskih srednjih šol na Štajarskem in Primorskem je dejal, da se mora prej počakati uspeh slovenskih gimnazij na Kranjskem; glede osnovnih slovenskih šol na Koroškem pa je odgovoril, da uradna poročila ničesar ne vedo o potrebi njihovi.

Oboje, prvo in drugo, podobno je udarcu v lice našemu narodu, in ako bi imeli besede ministrove zmatrati za del programa celega kabineta, tedaj bi pač morali spoznati, da nam je od njega kljub vsemu zatajevanju, s katerim ga o vsaki priliki podpirajo slovenski državni poslanci, zastoj pričakovati izvedbe ravnopravnosti. Slovenski razredi spodnjih gimnazijev na Kranjskem so ministru Gautschu le za pokušnjo, katero dela s slovenskim učnim jezikom in — ne da bi stvar osnoval naravno ter uvel slovenski učni jezik tudi v gornji gimnazij — hoče počakati, kako bodo v nemških višjih razredih napredovali učenci slovenskih nižjih razredov. To se pač pravi postavljati stvar na glavo, in kar naravnost smešne so take besede v ustih učnega ministra. Mi imamo pravico zahtevati popolnoma slovenskih srednjih šol in teh nam državna uprava po veljavnih zakonih ne sme odrekati. Kakšni pa so učni uspehi na slovenskih gimnazijih, ima se minister prilike prepričati dovolj že sedaj; iz sedanjih učnih uspehov more pa sklepati tudi na one v višjih razredih, ako ostane isti učni jezik. In v resnici, ako se primerijo učni uspehi slovenskih razredov ljubljanskega gimnazija z onimi nemških, tedaj se vidi, da so v prvih za najmanj 50 % ugodnejši, kot v poslednjih.

Kar se pa tiče koroških osnovnih šol, treba je ministru Gautschu naravnost povedati, da uradi, ki njega poučujejo, niso zastopniki slovenskega naroda; ti so naši državni poslanci, in skrajna brezobzirnost je, ako se na njihove — že tako skromne — tirjatve ne ozira.

Sicer nas pa — v svojo žalost moramo to priznati — ministra Gautscha odgovor ni osupnil. Z Dunaja smo namreč že prej dobivali poročila, da se zastopniki slovenskega naroda posvetujejo, ali bi šli k ministru Gautschu in corpore ali v deputaciji ali posamično. Cele tri tedne je trajalo to posvetovanje; konečno pa so se — ker Slovenci ne smemo biti presilni — odločili, da ne gre skupno nadlegovati ministra. In taki delegaciji naj Gautsch odgovarja drugače?!

„Narodna Tiskarna“ je imela dne 25. februarja t. l. svoj redni občni zbor, kateri je, recimo kar naravnost, za smer slovenske politike velevažnega pomena. Spoznavši, da se je v glasilu „Narodne Tiskarne“ — v „Slovenskem Narodu“ zgrešila tista prava pot, ki so mu jo naznačili ustanovniki, odločili so se naši rodoljubi, kateri so še ostali zvesti „Slovenskega Naroda“ programu, razglašenemu že l. 1868., da mora naše prvo politično glasilo ostati branik vseh starih, tradicionalnih teženj celokupnega naroda slovenskega. Ne da bi posežali v smer politike, katera se je jela v najnovejšem času po nekih tajnih potih uvajati in uvlačevati v neomadeževane predele „Slov. Naroda“, navajamo samo resnico, da je bilo za zadnji redni zbor uloženih 132 delnic, katere so naj-sijajnejši dokaz in izraz splošne želje po preobratu, kajti tako ogromno število delnic ni se še od tistih časov, ko

se je pričela nesrečna borba med mladimi in starimi Slovenci, poslalo na volilno bojišče „Narodne Tiskarne“. Na dnevnem redu zadnjega občnega rednega zbora je bila namreč volitev odbora. V ta novi odbor so bili voljeni naslednji gospodje: dr. Val. Zarnik, za predsednika, Iv. Hribar, za podpredsednika, za odbornike pa: Bradaška, Hren, Ant. Knez, dr. Iv. Tavčar in dr. J. Vošnjak. S tem, da je „Narodni Tiskarni“ bil izbran za predsednika g. dr. Zarnik, za podpredsednika g. Ivan Hribar, a za odbornike imenovani gospodje, s tem je najjasneje izraženo javno politično mnenje, s tem nam je ob enem tudi dano javno poročstvo, da bode „Slov. Narod“ kot glasilo „Narodne Tiskarne“ res nezavisen list, okolo katerega se bodo zbirali Slovenci s prejšnjo zaupnostjo. V sobotni številki od 27. februarja objavlja „Slov. Narod“ svojim čitateljem stari svoj vseslovenski program, ki ga je 1868. l. sestavil Tomšič in kateri mora še danes podpisati vsak pravi domoljub slovenski. — Mi ostanemo verni starim in jedino pravim idejalom slovenskim.

Andrej Komel pl. Sočeban, c. kr. stotnik, znani pisatelj slovenski, rojenjā Solkanec, šel je v pokoj in je bil o ti priliki imenovan major ad honores. — Na cesarskem odlikovanji čestitamo od srca vrlemu vojaku in pisatelju, ki je resnično živel po besedah: vsa za cesarja in domovino; služil je zvesto cesarju in služil je udano tudi našemu narodu, kateremu je podaril mnogo lepih knjig, tako da si je zaslužil trajen spomin v slovenski književnosti.

Akademično društvo „Triglav“ v Gradci praznuje dne 5. marca desetletnico svojega obstoja. V ta namen je priredil odbor v dvoranah „Steinfeld-er-Bierhalle“ lepo besedo, na kateri bode društvu predsednik g. Jak. Toplak pozdravil društvo, a tajnik g. Jos. Blaž čital zgodovino akademičnega društva „Triglava“. Slavno društvo bi nam prav ustreglo, ako nam pošlje kratek izvod te zgodovine. Vrlemu „Triglavu“ kličemo o ti priliki: floreat!

Výruční zpráva výboru „Měštánské besedy“, to je letno izvestje „Měštánske besede“ v Pragi za 1885, ki je ravnokar prišlo na svetlo, podaje nam na tanko delovanje tega lepega društva. „Měštánska beseda“ je imela lani 2066 članov. V izvestji se spominja odbor z iskrenimi besedami tudi našega lanskega obiska v zlati materi Pragi, kako nas je sprejela Beseda, v kateri smo preživeli najprijetnejše dni. Odbor „Měštánske besede“ končuje svoje izvestje z besedami: „Na shledanou v bílé Lublani!“

Narodna čitalnica v Ljubljani je ravnokar izdala izvestje za l. 1885. — Iz tega izvestja se vidi, da je čitalnica imela koncem leta 1885. 317 udov, kar je seveda za belo Ljubljano jako malo. Mnogo je tukaj rodoljubov, katere srečavamo na vsi mestih, samo ne v imeniku ljubljanske čitalnice. Hrvat pravi: „Svaka ptica k svome jatu leti,“ a vsak Slovenec k svojim hodi. Časopisov je imela začetkom leta 1886. vseh skupaj 41, in sicer: nemških 17, slovenskih 16, hrvaškosrbskih 4, čeških 2 (Zlatá Praha in Humoristické listy) in ruskih 2 (Njiva in Moskovskija vjedomosti).

Znani pisatelj naš Lavoslav Gorenjec, župnik v Adlešičah, umrl je v petek dne 19. februarja t. l. Slika in životopis tega zaslužnega Slovenca prinesemo v jedni prihodnjih števil „Slovana.“

Nove knjige. — Kratek navod o prvi pomoči pri nezgodah. Spisal dr. Alojzij Valenta, c. kr. vladni svetnik in profesor v Ljubljani. Knjižica šteje 16 strani; ni na prodaj, ampak se dobiva brezplačno pri vseh c. kr. glavarstvih na Kranjskem. Ker je prvi natis pošel, pri-

redil se je drugi in je cena knjižici po 12 kr.; tako je pač tudi mogoče, da se bodo mogli z njo okoristiti tudi naši rojaki izven Kranjske. Razni listi so razglasili, da se je prvič tiskalo samo 1500 iztisov te prostemu narodu prekoristne knjižice; mislimo, ako se hoče kaj podariti narodu, naj se mu meri z obilnejšo mero, kajti 1500 iztisov za vse Kranjsko je pač premalo. V imenu pouka med narodom prosimo še več!

— Poseben krajevni imenik za Primorje. "Na svitlo dala c. kr. statistična osrednja komisija. Dunaj, 1885. Str. 195, cena 2 gld. 90 kr. Alfred Hölder. — V tem imeniku se nahaja vsa politična in sodna razdelitev Primorja; knjiga je torej važna za vsakega, kdor želi zvedeti za ta ali oni kraj, kajti pri vsakem kraju je navedeno, ali je v njem duhovnija, pošta, šola, telegrafska

postaja itd. Le škoda, da je delo nepopolno in pisava mnogih krajev grozno popačena. Vidi se, da so imenik sestavljali slovanščine nezmožni ljudje. Slovenska imena so pisana zvečine v italijanskem pravopisu, nekatera pa so tako popačena, da se človek mora čuditi toliki neumnosti. N. pr. kaj je to? Goranj konec, Nadravna držan itd.!

"Kako sem se jaz likal", spisal Jak. Alešovec, str. 552; cena 1 gld. 50 kr., založil pisatelj. Knjiga je prišla ravnokar na svetlo in jo priporočamo v prijetno zabavo.

— Gospod Andrej Komel plemeniti Sočebčan, ces. kr. major, izdal je ravnokar "Nadomestek za celo 19., 20. in 21. stran" "Osnove vojstva", katero delo je prišlo lani na svetlo.

Ostali slovanski svet.

Znamenja blaznosti se prikazujejo pri nekaterih vladnih politikih belograjskih. "Videlo", glasilo Garašanina in njegovih vrednih drugov, priporoča namreč v uvodnem članku ogrskim Srbom, naj se lepo udajo v svojo usodo, podajo dobrim svojim bratom Mažarjem v spravo roko ter se počasi asimilujejo z mažarskim narodom. — Temu pozivu se bodo srbski rodoljubi v vojvodini in trojednici isto tako smejali, kot da bi jim oficijozni Milanov pisun vskliknil: vi ste krivi, da je taka egiptovska tema zavladala v mojih možganih.

Bolgarski knez Aleksander se je kazal — kakor je sedaj jasno — v poslednjem času le na videz prijaznega Rusiji, tajno pa je naklepe koval proti njej neprenehoma na vse strani. Tudi je pri sklepanji pogodbe s Turško zaradi združenja kneževine in Istočne Rumelije povsod drugod prej iskal svetov, nego pri oni, ki bi mu bila za bolgarski narod mogla in hotela najbolje in najiskreneje svetovati — pri Rusiji. Zato je pa obojestranska pogodba, sklenjena med Bolgarsko in Turško, kar naravnost sramotna za Bolgarsko. Bolgarska, katero je Rusija osvobodila s tako ogromnimi žrtvami turškega jarma, vrača se po tej pogodbi zopet pod "zaščito" sultanovo in sklepa vojne zaveze s Turško proti ostalim krščanskim narodom balkanskega poluotoka in eventualno tudi proti — Rusiji. — Pač res je, da Rusija ne bode nikdar dovolila, da bi se taka, za Bolgarsko skrajno poniževalna pogodba uveljavila, a značajno je že, da se je bolgarska vlada le za trenotek udala knezu, da je pritrdila temu dogovoru. In narod? Bode li k takemu sramotnemu početju še dolgo molčal? Upamo, da ne; a če bode, tedaj pač zasluži, da mu Mažarji obečajo legijo v pomoč.

6.690.000 rubljev je dolžna bolgarska kneževina Rusiji za to, ker je za ruskoturške vojne osnovala in vzdrževala čete in rumelijske milicije. Kdaj in kako ima Bolgarska plačati ta dolg, ni še določeno. Bržkone ne bode jej ga treba plačati, kajti Rusija, katera je za njeno osvobojenje imela toliko in tako dragih žrtev, gotovo ne bode hotela izterjavati od nje tega za ubogo, tako strašno izkušano Bolgarsko zelo občutljivega, za veliko in bogato Rusijo pa prav neznatnega dolga.

Mažarska legija. — Hvala Bogu! odleglo nam je. — Kako smo se pa tudi ustrašili, ko smo čitali, da

Mažarji zbirajo posebno legijo, da jo pošljejo na pomoč Milanovi Srbiji. In pa mažarska komanda, pod katero se je imela nova legija boriti za velikost in slavo Srbije! Ta nam je še le nagnala strahu v vse kosti; kajti kdo bi si pač upal dvojiti, da je legija z mažarsko komando nepremagljiva? Bolgarsko smo že v duhu videli ponižano in v prah pogaženo; videli, kako si "junaški" kralj Milan postavlja v stolni cerkvi v Sredci o sviranji divje ciganske godbe na "pomaziljeno" svojo glavo "a magyár — szerb kyrályi — korona"; videli, kako se Rusija klanja mažarskemu veličju in se na korist velikega "patriota" Fekete Gaborja odreka stoletja starim zahtevam po posesti Carjega grada, — kar nam prepoved ministra Tisze podere vsa naslučevanja. — A dosti satire! Ubogi Srbi! Kako daleč jih je dovela nepoštena politika Milana in njegove vlade! Leta 1876. v boji s Turško dobivali so vsestransko dejansko podporo od svojih istovernih in istorodnih bratov iz prostorne, mogočne Rusije; deset let pozneje jim obetajo pomoč oni smešni pritiklovci, ki so tedaj simpatizovali s turškimi softani! Gospodi, pomiluj!

Prof. Fran vitez Miklošič je izdal "Etimološki slovar slovanskih jezikov." Delo je samo po sebi izvrstno — zakladnica slovanskega jezikoslovnega blaga. Mislimo, da velja okolo 10 gld. — Izvestitelj "Vienčev" se pritožuje naznanjajoč to delo, da se v njem ni Miklošič oziral na hrvaški jezik, in pristavlja, "da bo marsikdo, ki je do nedavna veroval, da Hrvati jedo deco, pomislil, da so Hrvati sami sebe pojeli, pa jih — ni. Sreča je, da narod in jezikov ne ustvarjajo in ne uničijo — filologi." Izvestitelj je storil Miklošiču spet veliko krivico; zmotil se je hudo, ker se vidi, da še Miklošičevega d-la ni videl, sicer bi se bil prepričal, da je Miklošič tudi hrvaški jezik v poštev jemal.

Listnica uredništva:

Trnskemu: Poslane pesmi niso še zrele za natis.

Listnica upravnništva:

Nekaterim novim gospodom naročnikom nismo mogli več poslati 3. številke, ker nam je popolnoma pošla. Ko bi bil jeden ali drugi gospodov naročnikov te številke prejel po dva izvoda, prosimo ga uljudno, da nam blagovoli vrniti jednega.

"Slovan" izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošilajo upravnistvu, dopisi pa urednistvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.

Tisk "Narodne Tiskarne". — Izdajatelj in lastnik: Ivan Hribar in dr. Ivan Tavčar. — Urednik: Anton Trstenjak.